

1. Wsparcie społeczne, migracje, rynek pracy - charakterystyka pojęć

1.1. Wsparcie społeczne - zakres pojęciowy, teorie wsparcia społecznego w kontekście migracji

Używając popularnego i bardzo medialnego sformułowania – 24.02.2022 roku zmienił się świat jaki znaliśmy do tej pory. Europa, enklawa pokoju, gdzie już tak niewielu pamięta i doświadczyło osobiście trudów wojny, znowu – za sprawą inwazji Rosji na Ukrainę – stanęła w jej obliczu, a Polska i Polacy stali się świadkami wielu ludzkich tragedii przyjmując setki tysięcy uchodźców z Ukrainy. Choć wiosenny wolontaryjny zryw był ogromny, a prasa i dziennikarze szeroko rozpisywali się i opowiadali o licznych akcjach mających na celu pomoc uchodźcom, to ważne jest, żeby poznać perspektywę samych Ukraińców i Ukrainek. Interesujące jest przede wszystkim czy i jakie wsparcie społeczne otrzymali w czasie pobytu w Polsce. Temat jest o tyle istotny, że pozwala spojrzeć na problem z punktu widzenia samych zainteresowanych, co z kolei umożliwi zaobserwowanie na ile wsparcie było rzeczywiste i w jakich aspektach docierało do ukraińskich uchodźców.

Wsparcie społeczne jest pojęciem szeroko badanym oraz używanym zarówno w kontekście naukowym jak i w dyskursie publicznym, a co za tym idzie doczekało się wielu różnych interpretacji i definicji (Goldsmith and Daena 2004), a zrozumienie tego pojęcia i jego zakresu jest kluczowe dla dalszych rozważań ujętych w tej pracy. Już ok. 328 r. p.n.e. Arystoteles stwierdził, że człowiek jest istotą społeczną, a to niesie za sobą szereg konsekwencji, między innymi takie, że w chwilach kryzysu automatycznie szukamy wsparcia w osobach nam bliskich. To właśnie sieć społeczna zapewnia i dostarcza informacji, pocieszenia i pomocy wtedy, kiedy są one niezbędne². Ale czym tak dokładnie jest wsparcie społeczne? Współczesne rozumienie i rozważania nad wsparciem społecznym znalazły się w polu zainteresowania badaczy w latach 70. XX wieku. Można tu przywołać definicję Sidney Cobb, gdzie wsparcie społeczne jest opisane jako przekazywanie informacji do osoby o tym, że zostanie zaopiekowany, jest kochany i szanowany oraz należy do sieci wzajemnych zobowiązań³. Cobb odniósł się również do konsekwencji jakie niesie za sobą brak tego wsparcia i jego funkcji ochronnej: “wsparcie społeczne może chronić ludzi w kryzysie przed wieloma

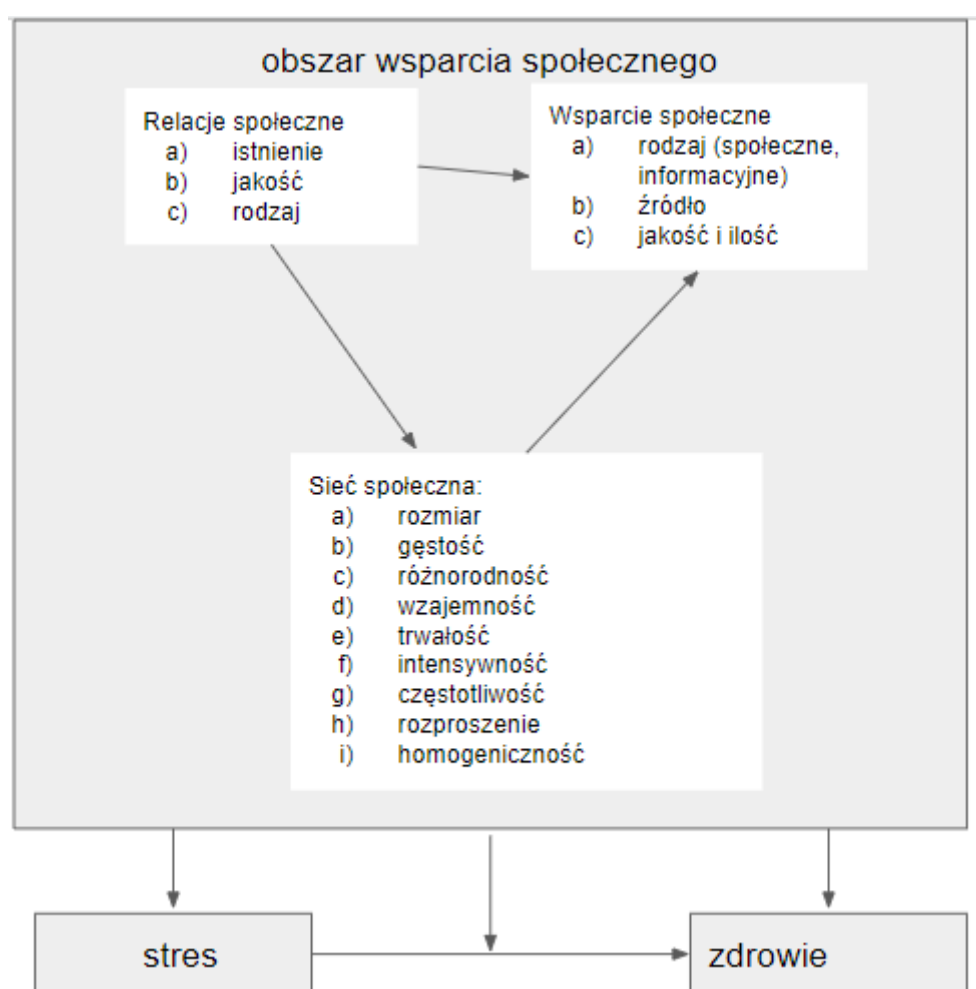
---

² Ibidem

³ Cobb, S. (1976). *Social Support as a Moderator of Life Stress*. Psychosomatic Medicine. 38(5):300-314

różnymi stanami patologicznymi: od niskiej masy urodzeniowej po zgon, od zapalenia stawów po gruźlicę po depresję, alkoholizm i syndrom załamania społecznego”⁴. Z kolei w 1985 roku Kahn i House w swojej pracy *Measures and Concept of Social Support* zwrócili uwagę na to, że wsparcie społeczne nie może i nie powinno być definiowane tylko przez pryzmat jednego wymiaru, ale powinny być brane pod uwagę trzy wymienione przez nich: ilościowy, strukturalny i funkcjonalny.

W swojej publikacji wskazywali, że chcąc badać obszar wsparcia społecznego muszą być brane pod uwagę wszystkie aspekty, ponieważ są ze sobą powiązane logicznie i wpływają na siebie⁵. Zilustrowali to w schemacie, który został przetłumaczony na język polski na potrzeby tej pracy:

Ten wykres sugeruje, że np. połączenie między istnieniem relacji społecznych a zdrowiem może być wytłumaczone w pełni lub w części przez różne struktury sieci społecznych i

⁴ Cobb, S. (1976). *Social Support as a Moderator of Life Stress*. Psychosomatic Medicine. 38(5):300-314

⁵ House, James S., Khan, Robert L. (1985). *Measures and Concepts of social support*. New York: Academic Press

funkcjonalną zawartość danej relacji np. małżeństwa. Odwrotnie - wykres sugeruje również, że niektóre pozorne efekty struktury sieci społecznej lub zawartości relacji na zdrowie mogą być fałszywymi produktami samego istnienia związku⁶. Jak widać na powyższym schemacie, jest wiele zmiennych wpływających na efekty wsparcia społecznego i nie jest to lista wyczerpana stąd też wspomniane wcześniej problemy definicyjne i wielość prób określenia obszaru wsparcia społecznego.

Wg jednej z definicji wsparcie społeczne jest rozumiane jako materialne i psychiczne zasoby, które są nam przekazywane, żeby człowiek, któremu jest to wsparcie udzielane, mógł lepiej poradzić sobie z sytuacją stresującą⁷. Nie ulega jednak wątpliwości, że można je definiować różnorodnie, a samo pojęcie można rozumieć również między innymi w ten sposób:

- oczekiwana pomoc dostępna dla jednostki lub grupy w sytuacjach określanych jako trudne, stresowe, przełomowe, których nie może sama pokonać;
- postawa wsparcia dla osób potrzebujących w odzyskaniu równowagi psychicznej lub zapobiegania sytuacjom, które mogą przyczynić się do powstania takiego stanu;
- budowanie za pomocą komunikacji u danej osoby świadomości, że ją szanujemy, że jest otoczona opieką oraz że jest członkiem sieci komunikacji i wzajemnych zobowiązań;
- dostarczane do jednostki zasoby pełniące rolę wspomagającą w radzeniu sobie lub wymiana tych zasobów we wzajemnych kontaktach społecznych⁸.

Ciekawą perspektywę zaproponował również Mikołaj Winiarski wskazując na występowanie w życiu człowieka czterech przeplatających się stanów, kiedy niezbędne jest zapewnienie opieki, stan wsparcia, stan pomocy oraz stan samodzielności, a wsparcie społeczne widzi jako “określone działanie (kompleks czynności) jednych ludzi (jednostek, grup społecznych) wobec innych. Działanie to może być świadome lub nieświadome, zamierzone lub niezamierzone, najczęściej niesformalizowane i nieprofesjonalne.”⁹ Jak widać powyżej wsparcie społeczne jest definiowane w różnoraki sposób zależnie od tego, jaką perspektywę przyjęli autorzy, dlatego też nie sposób pominąć podziału zaproponowanego na podstawie analizy podejść zarówno empirycznych jak i teoretycznych przez H. Sęk i R. Cieślak:

- a) wsparcie strukturalne i funkcjonalne,

---

⁶ House, James S., Khan, Robert L. (1985). *Measures and Concepts of social support*. New York: Academic Press

⁷ Cohen, S. (2004). *Social Relationships and Health*. American Psychologist, 59(8), 676–684

⁸ Kirenko J., Byra S. (2008). *Zasoby osobiste w chorobach psychosomatycznych*. Lublin: Wydawnictwo UMCS

⁹ Winiarski M., (1999). *Od opieki do wsparcia społecznego*. „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze”, nr 5

- b) źródła wsparcia społecznego,
- c) typy (rodzaje) wsparcia społecznego,
- d) wsparcie otrzymywane i spostrzegane,
- e) potrzeba wsparcia i mobilizacja wsparcia¹⁰.

Jest to podział, do którego znajdą się odniesienia w dalszej części pracy, dlatego ważnym jest scharakteryzowanie pokrótce wymienionych wymiarów.

Strukturalne wsparcie społeczne to będą istniejące obiektywnie i dostępne sieci społeczne, których wyróżnikiem jest, że przez sam fakt istnienia więzi spełniają funkcję pomocową wobec osób znajdujących się w trudnej sytuacji. Działają one na rzecz dobra swoich członków lub osób, dla których dana sieć jest dostępna¹¹. Jedną z najistotniejszych cech jest dostępność sieci, którą można rozpatrywać obiektywnie (liczba kontaktów, bliskość terytorialna, szybkość i łatwość kontaktowania się) oraz subiektywnie¹². Chodzi tu np. o funkcjonujące telefony zaufania, grupy pomocy społecznej, całodobowe ośrodki wsparcia czy jak w przypadku uchodźców - organizacje pomocowe czy humanitarne skupiające się na udzieleniu wsparcia w znalezieniu mieszkania, zatrudnienia czy w zapisaniu dziecka do szkoły lub lekarza.

Natomiast ujęcie funkcjonalne będzie skupiało się na interakcji społecznej podejmowanej przez jednego lub więcej uczestników w sytuacji trudnej i zależnie od tego, co będzie treścią tej interakcji można wyodrębnić różne kategorie wsparcia¹³. Należy tu wymienić wsparcie emocjonalne, polegające na okazywaniu troski i zrozumienia dla emocji osoby otrzymującej wsparcie oraz podtrzymujące jej wiarę we własne siły i wartość jej osoby¹⁴. Kolejnym rodzajem jest wsparcie informacyjne polegające na pomaganiu w określeniu i zrozumieniu problemu oraz jego przyczyn, ale również w poszukiwaniu rozwiązań dla danej sytuacji¹⁵. W tej kategorii mieści się także udzielanie informacji zwrotnej na temat skuteczności podejmowanych przez osobę wspieraną środków zaradczych¹⁶. Następnie należy wymienić wsparcie instrumentalne, które będzie polegało na przekazywaniu informacji na temat konkretnych działań, które powinny zostać podjęte przez osobę potrzebującą wsparcia, które

---

¹⁰ Sęk H., Cieślak R. (2006). *Wsparcie społeczne, stres i zdrowie*. Warszawa: PWN

¹¹ Ibidem

¹² Ibidem

¹³ Ibidem

¹⁴ Wojciszke B. (2011). *Psychologia społeczna*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar

¹⁵ Ibidem

¹⁶ Sęk H., Cieślak R. (2006). *Wsparcie społeczne, stres i zdrowie*. Warszawa: PWN

mają jej ułatwić “wyjście” z sytuacji trudnej¹⁷. Wsparcie materialne - jak sama nazwa wskazuje - obejmuje pomoc materialną, rzeczową, a także finansową i bezpośrednie działania na rzecz osób w potrzebie. Jest to pomoc, która wiąże się z działaniami charytatywnymi, m.in. przekazywanie pożywienia, środków do życia, lekarstw, miejsca do życia i mieszkania i podobnie jak wsparcie informacyjne jest najbardziej oczekiwanym i pożądanym rodzajem wsparcia w sytuacjach skrajnych¹⁸ (jak np. wojna).

Z kolei źródła wsparcia społecznego mogą być zarówno profesjonalne jak i nieprofesjonalne, a podstawową “jednostką” wsparcia jest rodzina¹⁹. Rodzina jest środowiskiem, dzięki któremu łatwiej jest przynależącej do niej jednostce zachować równowagę psychiczną i poczucie bezpieczeństwa²⁰, a co za tym idzie jest jedną ze zbiorowości, która może udzielić człowiekowi wsparcia. Kolejną nieprofesjonalną grupą wsparcia może stać się mała grupa rówieśnicza, sąsiedzka lub towarzyska, szczególnie w okresach życia, w których na znaczeniu traci rodzina (okres dojrzewania czy starości)²¹. Ważnym źródłem nieprofesjonalnego wsparcia są również grupy jednoczące się wokół wspólnego problemu czy wspólnej trudności np. o charakterze zdrowotnym czy społecznym, a więzi w nich tworzone są często silniejsze niż te w grupach rówieśniczych²². Wsparcie społeczne przybiera także formę profesjonalną i są to m.in. fundacje, związki, stowarzyszenia oraz grupy, które mają określoną strukturę prawną i organizacyjną, a działania przez nie podejmowane mają oparcie w statucie danej organizacji²³. Obszarem zainteresowań tych grup są szeroko pojęte kwestie służące powszechnemu dobru²⁴, a więc również działania wchodzące w zakres wsparcia społecznego. Funkcje wsparciowe dla dzieci i ich rodziców może również posiadać szkoła oraz zatrudnieni w niej nauczyciele, pedagodzy i psycholodzy²⁵.

---

¹⁷ Sęk H., Cieślak R. (2006). *Wsparcie społeczne, stres i zdrowie*. Warszawa: PWN

¹⁸ Ibidem

¹⁹ Walter N. (2016). *Internetowe wsparcie społeczne*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza

²⁰ Tysza Z. (1995). *Rodzina w świecie współczesnym - jej znaczenie dla jednostki i społeczeństwa*. [w:] *Pedagogika społeczna*. Pilch T., Lepalczyk I. (red.). Warszawa: Wydawnictwo Akademickie “Żak”. s. 137-154

²¹ Walter N. (2016). *Internetowe wsparcie społeczne*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza

²² Ibidem

²³ Ibidem

²⁴ Iwanicka A., Walter N. (2015). *Rola organizacji pozarządowych w edukacji medialnej w wybranych krajach europejskich*. [w:] *Edukacja medialna w dobie współczesnych zmian kulturowych, społecznych i technologicznych*. Ogonowska A., Ptaszek G. (red.). Kraków: Impuls, s. 171-184

²⁵ Walter N. (2016). *Internetowe wsparcie społeczne*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza

Kolejnym elementem, który pozwala spojrzeć pełniej na problematykę wsparcia społecznego jest podział na wsparcie spostrzegane i otrzymywane i jest to inny rodzaj podziału, biorący pod uwagę funkcjonalny charakter wsparcia społecznego²⁶. Wsparcie spostrzegane ma swoje źródło w przekonaniu jednostki o tym, gdzie i od kogo może uzyskać pomoc, na kogo może liczyć w sytuacji trudnej, natomiast wsparcie otrzymywane jest faktycznie otrzymywanym rodzajem i ilością wsparcia²⁷. Natomiast jeśli weźmie się pod uwagę cechy osoby wspieranej, można wyróżnić dodatkowo potrzeby wsparcia społecznego jako stałe właściwości. Mogą one być obiektywne jak wiek i położenie społeczne, które uniemożliwiają radzenie sobie z trudnościami lub być immanentną cechą osobowości danej jednostki²⁸. Powiązana z tym pojęciem jest mobilizacja sieci wsparcia społecznego i obejmuje zdolność do tworzenia i utrzymywania sieci wsparcia w rodzinie, grupie koleżeńskej czy zawodowej.

Jak wynika z powyżej przedstawionych teorii i podejść dotyczących wsparcia społecznego, jest to pojęcie bardzo szerokie i obejmujące swym znaczeniem szereg zachowań zarówno po stronie osoby znajdującej się w potrzebie, jak i osoby czy organizacji niosącej wsparcie.

1.2 Migracje i rynek pracy - teorie oraz wpływ migracji na rynek pracy

W odniesieniu do tematyki pracy ważne jest również zrozumienie i wyjaśnienie pojęcia migracji oraz kontekstu obecnej sytuacji migracyjnej Polski.

Migracje z uwagi na swoje szerokie konsekwencje - polityczne, społeczne, ekonomiczne oraz kulturowe mają niewątpliwie ogromne znaczenie we współczesnym świecie²⁹, ale wzbudzały zainteresowanie badaczy już w XIX wieku (*Laws of Migration* Ernsta Georga Ravensteina). Natomiast pierwsza znacząca teoria dotycząca tego zjawiska została sformułowana w latach 60. i 70. XX wieku i była to teoria ekonomiczna - neoklasycystyczna³⁰, która skupiała się przede wszystkim na zidentyfikowaniu czynników zmuszających ludzi do emigracji oraz tych, które powodowały, że chcieli się osiedlić w danym kraju³¹. Jednym z

---

²⁶ Sęk H., Cieślak R. (2006). *Wsparcie społeczne, stres i zdrowie*. Warszawa: PWN

²⁷ Ibidem

²⁸ Ibidem

²⁹ Jaskułowski K., Pawlak M. (2016). *Główne teorie migracji międzynarodowych: przegląd, praktyka, perspektywy*. [w:] *Sprawy narodowościowe Seria nowa*. 48/2016. s. 128-146

³⁰ Lee, S. E. (1966). *A theory of migration*. [w:] *Demography*, 3(1), s. 47-57

³¹ Jaskułowski K., Pawlak M. (2016). *Główne teorie migracji międzynarodowych: przegląd, praktyka, perspektywy*. [w:] *Sprawy narodowościowe Seria nowa*. 48/2016. s. 128-146

głównych czynników była sytuacja na rynku pracy - kraje rozwinięte mają duże rezerwy kapitału, ale podaż pracy jest niska - stąd wysokie zarobki, natomiast w krajach rozwijających się sytuacja jest odwrotna - niewielki kapitał, wysoka podaż pracy i w efekcie niskie zarobki i to właśnie te nierówności zgodnie z teorią neoklasycystyczną są głównym kołem zamachowym migracji³². Na gruncie krytyki ww. teorii powstała nowa ekonomiczna teoria migracji³³, która skupiała się na tym, że nie powinno się wyjaśniać zjawisk migracyjnych tylko na podstawie różnic w dochodach w kraju wysyłającym i kraju przyjmującym³⁴. Trzeba wziąć również pod uwagę takie czynniki jak szanse na znalezienie pracy, dostępność kapitału inwestycyjnego oraz konieczność radzenia sobie z ryzykiem³⁵. Kolejną grupą teorii migracyjnych, są teorie strukturalno-historyczne. Teorie te podkreślają rolę przedsiębiorstw i państw reprezentujących ich interesy w kształtowaniu migracji i postrzeganiu migrantów zarobkowych, jako taniej siły roboczej, głównie służącej interesom zamożnych regionów i krajów. Teorie te podkreślają, że władza - zarówno ekonomicznie, jak i politycznie, jest nierównomiernie rozłożona, a wierzenia kulturowe uzasadniają i odtwarzają te nierówności³⁶. Idąc dalej w tej perspektywie, to właśnie zamożne i uprzywilejowane społeczeństwa docelowe czerpią największe korzyści z migracji. Znajduje to odzwierciedlenie w przepisach migracyjnych i politycznym dyskursie, które faworyzują wykwalifikowanych i bogatych, jednocześnie lekceważąc lub pomijając znajdujących się w trudnej sytuacji imigrantów i często degradują ich do wykorzystywania w sektorze nieformalnym³⁷.

Zarówno teorie ekonomiczne, jak i historyczno-strukturalne nie mają uniwersalnego charakteru, oba nurty mogą być jednak przydatne w rozwijaniu bardziej rozwiniętego, kontekstowego rozumienia procesów migracyjnych. Teorie ekonomiczne będą bardziej użyteczne przy badaniu względnie nieograniczonych form ludzkiej mobilności – takich jak migracja wewnętrzna i wysoko wykwalifikowana, natomiast teorie historyczno-strukturalne mogą mieć większą wartość wyjaśniającą dla form migracji, w których ważniejszą rolę

---

³² Jaskułowski K., Pawlak M. (2016). *Główne teorie migracji międzynarodowych: przegląd, praktyka, perspektywy*. [w:] *Sprawy narodowościowe Seria nowa*. 48/2016. s. 128-146

³³ Taylor, J. E. (1999). *The new economics of labour migration and the role of remittances in the migration process*. [w:] *International Migration*, 37(1), 63–88

³⁴ Jaskułowski K., Pawlak M. (2016). *Główne teorie migracji międzynarodowych: przegląd, praktyka, perspektywy*. [w:] *Sprawy narodowościowe Seria nowa*. 48/2016. s. 128-146

³⁵ Castles, S., Miller, M. J. (2011). *Migracje we współczesnym świecie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, s.44

³⁶ De Hass, H. (2006). *Migration and development. Theoretical perspective*. Oxford: International Migration Institute. Zeszyt 9.

³⁷ Ibidem

odgrywają ograniczenia rządowe, pewnego rodzaju przymusowość (np. warunki wojny lub niepokojów w kraju wysyłającym) i mimowolność³⁸.

Innym podejściem do migracji charakteryzuje się teoria sieci społecznych, która zyskała na znaczeniu za sprawą procesów globalizacyjnych. Zgodnie z nią sieci migracyjne to więzi łączące migrantów, migrantów powrotnych oraz nie-migrantów, a zakres tej sieci nie obejmuje jedynie kraju przyjmującego, ale również wysyłający³⁹. W tej teorii zostały wzięte pod uwagę relacje pokrewieństwa, więzi przyjaźni oraz przynależność do konkretnej wspólnoty⁴⁰. Inaczej niż w teorii neoklasycystycznej akcent nie jest położony na indywidualny charakter decyzji o emigracji i samej emigracji, ale na cały kontekst związany z przynależnością do grup społecznych zarówno w kraju emigranta, jak i w kraju przyjmującym⁴¹. Idąc dalej tym tropem można powiedzieć, że ciągłość migracji jest niejako niezamierzonym efektem istnienia i działania sieci migracyjnej, która za sprawą zwiększającej się liczby powiązań migracyjnych napędza tworzenie się struktury społecznej wspierającej procesy migracyjne⁴². Przynależność do sieci migracyjnej zwiększa szanse migrantów na “odnalezienie się” w rzeczywistości kraju przyjmującego - znalezienie pracy, mieszkania, pokonanie przeszkód prawnych, a jednocześnie w kraju wysyłającym poszerzanie sieci migracyjnej powoduje, że coraz więcej osób ma możliwość emigrowania⁴³.

Jak widać na przykładzie przedstawionych tu teorii, nie da się osiągnąć całkowitego zrozumienia współczesnych procesów migracyjnych w oparciu o narzędzia tylko jednej dyscypliny lub skupiając się tylko na jednym poziomie analizy, jest to zbyt złożony problem. Teorie migracji mogą być zatem rozpatrywane i łączone w pięciu wymiarach:

1. różne poziomy analizy - makro-, mezo- i mikro- ruchy migracyjne
2. różne konteksty - od kulturowych po geograficzne i krajowe
3. różne grupy społeczne: nawet w tym samym momencie i w tym samym kontekście geograficznym i narodowym migracja jest procesem społecznie

---

³⁸ De Hass, H. (2006). *Migration and development. Theoretical perspective*. Oxford: International Migration Institute. Zeszyt 9.

³⁹ Jaskułowski K., Pawlak M. (2016). *Główne teorie migracji międzynarodowych: przegląd, praktyka, perspektywy*. [w:] *Sprawy narodowościowe Seria nowa*. 48/2016. s. 128-146

⁴⁰ De Hass, H. (2006). *Migration and development. Theoretical perspective*. Oxford: International Migration Institute. Zeszyt 9.

⁴¹ Ibidem

⁴² Jaskułowski K., Pawlak M. (2016). *Główne teorie migracji międzynarodowych: przegląd, praktyka, perspektywy*. [w:] *Sprawy narodowościowe Seria nowa*. 48/2016. s. 128-146

⁴³ De Hass, H. (2006). *Migration and development. Theoretical perspective*. Oxford: International Migration Institute. Zeszyt 9.

- zróznicowanym; różne teorie mogą zatem mieć różny stopień zastosowania do różnych grup zawodowych, umiejętności, dochodów, klas lub grup etnicznych
4. różny czas analizowania migracji - dynamika procesów migracyjnych zmienia się w czasie, podobnie jak społeczne, kulturowe i ekonomiczne mechanizmy wyjaśniające taką migrację
  5. różne perspektywy dyscyplinarne.

Dzięki takiemu podejściu każda z przedstawionych teorii może być ramą interpretacyjną określającą pewien sposób widzenia świata i danego procesu migracyjnego⁴⁴, a co za tym idzie może posłużyć do dokładniejszego jego wyjaśnienia.

Na tym tle ważne jest, aby wziąć pod uwagę, że Polska od lat należy do krajów o rosnącej dynamice migracyjnej. W latach 2013–2017 liczba cudzoziemców mających dokumenty uprawniające do pobytu w Polsce stale wzrastała⁴⁵, a jak widać na poniższym wykresie trend ten znacznie przybrał na sile po agresji Rosji na Ukrainę w lutym 2022 roku.

Wykres 1 - miesięczna liczba cudzoziemców, którzy złożyli wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej

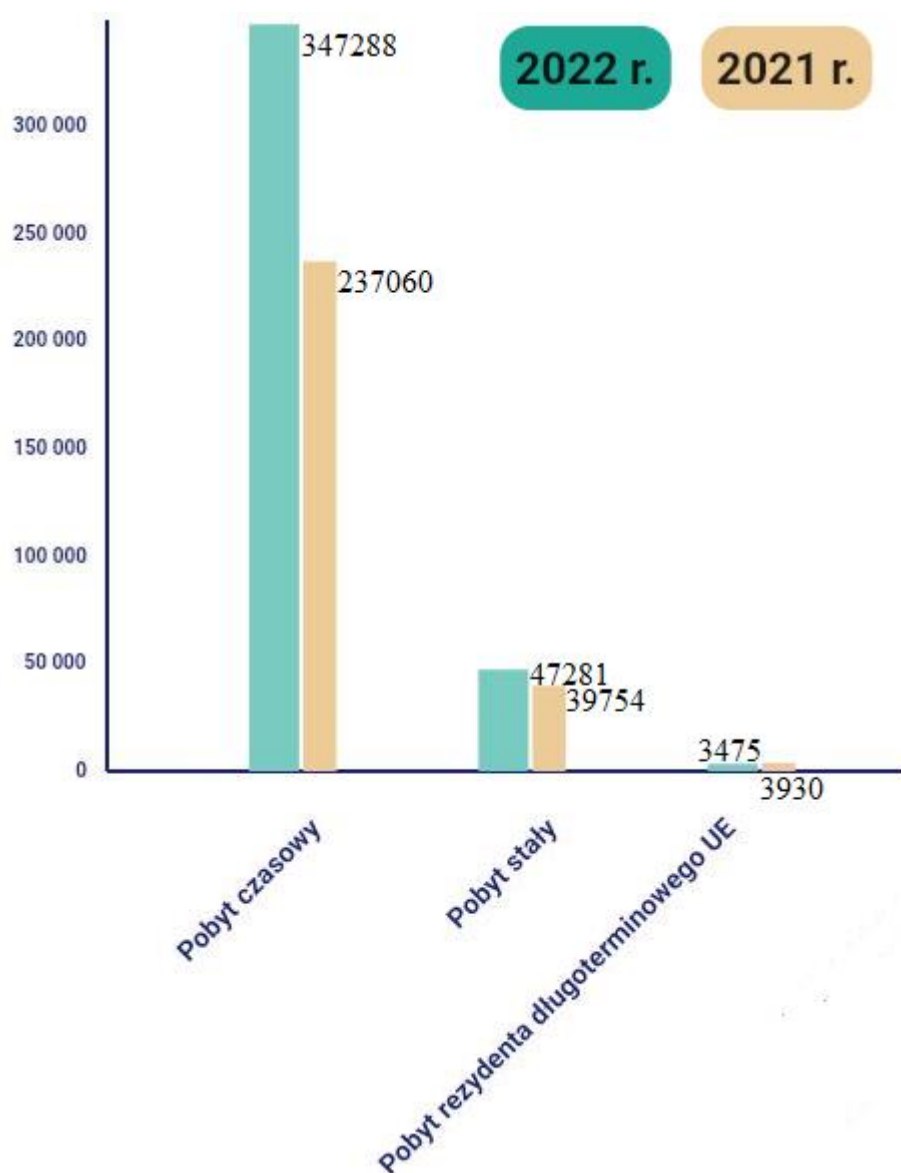
Źródło: Wykres ze strony Urzędu do Spraw Cudzoziemców, dostęp z dnia 19.01.2023r.
[<https://www.gov.pl/web/udsc/aktualne-trendy-migracyjne>]

⁴⁴ De Hass, H. (2006). *Migration and development. Theoretical perspective*. Oxford: International Migration Institute. Zeszyt 9.

⁴⁵ Szumilas-Shelest O. (2018). *Migranci na polskim rynku pracy - wyzwania dla zarządzania zasobami ludzkimi*. Poznań: Katedra Edukacji i Rozwoju Kadr, Wydział Ekonomii, Uniwersytet Ekonomiczny

W marcu 2022 roku została złożona największa liczba wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej na przestrzeni ostatnich pięciu lat, co oczywiście nie pozostało bez wpływu na rynek pracy. Jeśli zaś chodzi o dokładne liczby i charakterystykę osób, które do Polski przyjechały, złożyły wniosek o pobyt stały, czasowy lub pobyt rezydenta długoterminowego UE i dysponują aktualnymi dokumentami, to zauważalne są zmiany zarówno w strukturze osób przyjeżdżających jak i w samych liczbach, co obrazują poniższe wykresy.

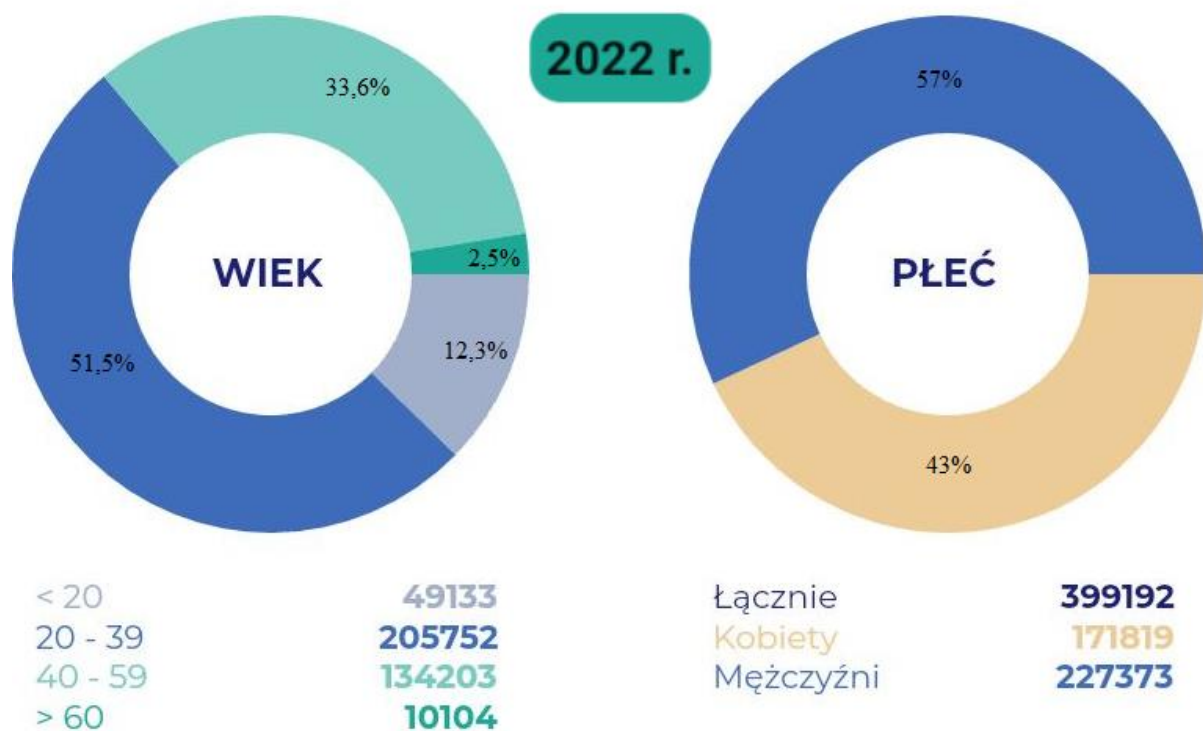
Wykres 2 - liczba ważnych dokumentów pobytowych w latach 2021-2022

Źródło: Wykres ze strony migracje.gov.pl, dostęp z dnia 20.01.2023r. [<https://migracje.gov.pl/>]

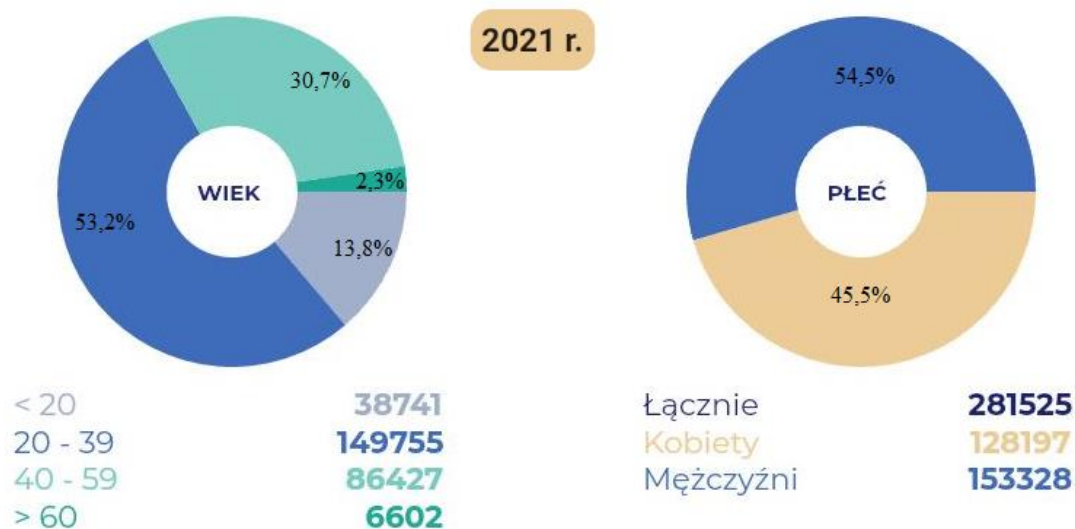
Jak wynika z wykresu w 2021 roku zostało wydanych 280744 dokumentów, natomiast w roku 2022 było to ponad 100 tysięcy dokumentów więcej - 398044.

Wykres 3 - Imigranci z Ukrainy pod względem płci i wieku w 2022 roku

Źródło: Wykres ze strony migracje.gov.pl, dostęp z dnia 20.01.2023r. [<https://migracje.gov.pl/>]

Wykres 4 - Imigranci z Ukrainy pod względem płci i wieku w 2021 roku

Źródło: Wykres ze strony migracje.gov.pl, dostęp z dnia 20.01.2023r. [https://migracje.gov.pl/]

Jak widać na wykresach 3 i 4 zarówno w roku 2021 jak i w 2022 najwięcej przybywało do nas osób w wieku produkcyjnym (20-39 lat) i w obu przypadkach nieznacznie przeważa ilość mężczyzn nad ilością kobiet. Drugą najliczniejszą grupą są osoby 40-59 lat, także aktywne na rynku pracy, najmniej liczną grupą są osoby do 20 roku życia i po 60 roku życia.

Nie dziwi więc, że dane zamieszczone w tabeli nr 1 wskazują, że przed wojną głównym celem emigracji obywateli Ukrainy była praca (77%), więc ich znaczenie dla polskiego rynku pracy było również wtedy znaczące, a liczba osób deklarujących pracę jako powód pobytu w Polsce zwiększała się sukcesywnie rok do roku. Dane pokazują, że większość obywateli Ukrainy przebywała w Polsce przed wojną w związku z pracą (w 2021 r. 77%). W 2018 roku było to 73% i kolejno w 2019 - 74% i w 2020 roku - 80%.

Te wszystkie dane pokazują, że obywatele Ukrainy są od lat obecni na polskim rynku pracy, a wojna i ułatwienia przewidziane prawem pozwoliły tylko to zintensyfikować.

Tabela 1 - deklarowany cel pobytu Ukraińców w Polsce

Cel pobytu		Praca	Rodzina	Nauka	Pozostałe	Razem
2018	Ukraina	107297	12061	6178	14732	140268
	Pozostałe	41533	7984	8146	6711	64374
	Razem	148830	20045	14324	21443	204642
2019	Ukraina	120389	15169	6821	19812	162191
	Pozostałe	41773	8646	9795	7548	67762
	Razem	162162	23815	16616	27360	229953
2020	Ukraina	153762	14908	5782	17487	191939
	Pozostałe	43959	7770	9809	6613	68151
	Razem	197721	22678	15591	24100	260090
2021	Ukraina	204143	21370	4401	31908	261822
	Pozostałe	76435	5405	9907	6910	98657
	Razem	280578	26775	14308	38818	360479

Raport na temat obywateli Ukrainy (wg stanu na dzień 1 stycznia 2022 r.), Urząd ds. Cudzoziemców, Warszawa 2022, s. 8.

Tabela 2 - Pozwolenia na pracę dla obywateli Ukrainy w latach 2018-2022

	Rok				
	2018	2019	2020	2021	I połowa 2022

Liczba wydanych pozwoleń na pracę	238334	330495	295272	325213	75955
-----------------------------------	--------	--------	--------	--------	-------

Opracowanie własne na podstawie danych Departamentu Rynku Pracy MRiPS, dostęp z dnia 19.01.2023r., [<https://psz.praca.gov.pl/web/urzed-pracy/-/8180075-zezwozenia-na-prace-cudzoziemcow>]

Stały wzrost znaczenia migrantów, a raczej stały wysoki poziom wydanych pozwoleń na pracę dla migrantów pochodzenia ukraińskiego widać również w danych departamentu rynku pracy Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej. Liczba wydanych pozwoleń od 2018 roku oscylowała wokół 300 tysięcy. Dla 2022 roku nie bez znaczenia jest uproszczona procedura, która została wdrożona w marcu 2022 roku dla obywateli Ukrainy uchodzących ze swojego kraju. W dniu 12 marca 2022 r. weszła w życie *Ustawa o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa*⁴⁶. Art. 22 ust. 1 pkt 2 tej ustawy przewiduje uprawnienie dla wszystkich obywateli Ukrainy, którzy legalnie przebywają na terytorium Polski, do wykonywania pracy pod warunkiem powiadomienia przez podmiot powierzający wykonywanie pracy powiatowego urzędu pracy o podjęciu zatrudnienia⁴⁷. Należy przez to rozumieć, że każdy obywatel Ukrainy jest zwolniony z obowiązku posiadania zezwolenia na pracę. Dodatkowo w dniu 29 stycznia 2022 r. weszła w życie *Ustawa o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw*⁴⁸. Zgodnie z art. 8 przewiduje ona m.in. uproszczony tryb zakończenia postępowań w sprawie udzielenia zezwolenia na pobyt czasowy i pracę wszczętych przed dniem 1 stycznia 2021 r., polegający na tym, że z pewnymi wyjątkami po prostu tego pozwolenia się udziela⁴⁹. W kwietniu, a dokładnie 8.04.2022 roku została przyjęta *Ustawa o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz niektórych innych ustaw*⁵⁰ ujednolicając wcześniej wydane przepisy i porządkując zasady dostępności rynku pracy dla Ukraińców. Między innymi zostały wprowadzone przepisy, na podstawie których zostaną dostarczone ministerstwu pracy dane odnośnie liczby Ukraińców zatrudnionych zgodnie z ustawą oraz umożliwiające powiatowym urzędom pracy ponoszenie wydatków z Funduszu Pracy i środków Europejskiego

⁴⁶ *Ustawa z dnia 12 marca 2022 roku o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa*. Dziennik Ustaw 2022 r. poz. 583

⁴⁷ *Ustawa z dnia 12 marca 2022 roku o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa*. Dziennik Ustaw 2022 r. poz. 583

⁴⁸ *Ustawa z dnia 29 stycznia 2022 roku o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw*. Dziennik Ustaw 2022 r. poz. 91

⁴⁹ Ibidem

⁵⁰ *Ustawa z dnia 8 kwietnia 2022 roku o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz niektórych innych ustaw*. Dziennik Ustaw 2022 r. poz. 830

Funduszu Społecznego na aktywne docieranie z informacją o możliwościach wsparcia do osób, które dotychczas nie zarejestrowały się w urzędzie, a mogłyby być zainteresowane ofertą urzędów pracy. Ustawa dała również możliwość starostom finansowania nostryfikacji dyplomów lub potwierdzenia ukończenia studiów na danym poziomie, co ma ułatwić integrację na polskim rynku pracy.

W kontekście działań podejmowanych przez rząd a także wielu oddolnych inicjatyw, z którymi mieliśmy do czynienia od początku konfliktu zbrojnego na Ukrainę istotnym wydaje się znalezienie odpowiedzi na pytanie, czy otrzymane wsparcie społeczne wpływa na odnalezienie się obywateli Ukrainy na rynku pracy, a jeśli tak, to w jaki sposób. Ponadto w pracy postaram się zidentyfikować, jakie formy wsparcia dominują oraz czy brak wsparcia jest istotnym utrudnieniem w znalezieniu zatrudnienia.